

Financijska pismenost djece rane dobi

Kočiš, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:913113>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

**ANJA KOČIŠ
ZAVRŠNI RAD**

**FINANCIJSKA PISMENOST DJECE RANE
DOBI**

Čakovec, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ ČAKOVEC

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Anja Kočiš

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Financijska pismenost djece rane dobi

MENTOR: dr.sc. Adrijana Višnjić Jevtić, doc.

Čakovec, lipanj 2021.

ZAHVALA

Zahvaljujem svojim roditeljima, dečku i najboljim prijateljicama na podršci i motivaciji tijekom trogodišnjeg fakultetskog obrazovanja.

Zahvaljujem i svim kolegicama. na trogodišnjem druženju te svim roditeljima koji su svojim sudjelovanjem u istraživanju, odnosno u ispunjavanju anketnog upitniku doprinijeli izradi mog završnog rada.

Velika zahvala ide svim profesorima Učiteljskog fakulteta Čakovec, Sveučilišta u Zagrebu na trudu, upornosti i uvijek dobrom raspoloženju. Posebno zahvaljujem mentorici, profesorici Adrijani Višnjić Jevtić koja je svojim iskrenim i motivirajućim predavanjima unaprijedila moj profesionalni razvoj i put te otvorila nova vrata prema odgojiteljskoj profesiji. Zahvaljujem joj se i na pomoći tijekom realizacije ovog završnog rada.

Sažetak

Rad donosi analizu o pojmu financijske pismenosti s naglaskom na djecu rane dobi. Budući da nikada nije prerano početi podučavati djecu o osobnim financijama, upravo su roditelji istaknuti kao ključni sudionici u procesu financijske socijalizacije djece. Također, definirani su najvažniji psihološki faktori pružanja financijske edukacije djeci.

Temeljna svrha rada odnosi se na važnost pružanja rane financijske edukacije kako bi djeca od svoje najranije dobi mogla vladati svojim financijama i pametno ih raspoređivati. Naglašava se pronalazak učinkovitog modela financijske edukacije djece te sam projekt financijskog opismenjavanja.

Izneseni su prijedlozi za financijsku edukaciju djece u digitalnom okruženju te je opisan projekt i rezultati njegovog istraživanja.

Ključne riječi: financijska pismenost, financijska edukacija djece, učinkoviti model, digitalno okruženje

Summary

The paper presents an analysis of the concept of financial literacy with an emphasis on young children. Since it is never too early to start teaching children about personal finances, parents are highlighted as key participants in the process of children's financial socialization. The most important psychological factors of providing financial education to children are also defined.

The main purpose of the paper is the importance of providing early financial education so that children from an early age can manage their finances and allocate them wisely. Emphasis was placed on finding an effective model of financial education for children and the financial literacy project itself.

Proposals for financial education of children in the digital environment are presented and the project and its results are described.

Keywords: financial literacy, early childhood financial education, effective model, digital environment

Sadržaj

Sažetak	ii
Summary	iii
Sadržaj	iv
Uvod	1
1. Financijska pismenost	2
1.1. Definicija financijske pismenosti	2
1.2. Organizacija područja financijske pismenosti	3
1.3. Povezanost financijske pismenosti s odrednicama obiteljskog okruženja	4
1.4. Definicija i elementi financijske socijalizacije djece	5
1.5. Mehanizmi i ključni sudionici u procesu financijske socijalizacije djece	7
1.5.1. Roditelji kao ključni sudionici u procesu financijske socijalizacije djece	7
2. Komponente financijske edukacije djece	8
2.1. Definicija financijske edukacije	8
2.2. Dostupnost financijske edukacije u Hrvatskoj	10
2.3. Važnost pružanja rane financijske edukacije	11
2.4. Ključni psihološki faktori za poboljšanje financijske edukacije djece	12
3. Pronalazak učinkovitog modela financijske edukacije djece	13
3.1. Projekt „Finaktivci“	13
3.2. Rezultati projekta	15
4. Metodologija	15
4.1. Cilj istraživanja	15
4.2. Instrument <i>Upitnik: Financijska pismenost djece rane dobi</i>	15
4.3. Analiza kvantitativnih podataka	16
Zaključak	22
Literatura	23
Popis slika	24
Kratka biografska bilješka	25
Izjava o izvornosti završnog rada	26

Uvod

Ljudi pohađaju škole i fakultete kako bi dovršili svoje obrazovanje i počeli zarađivati za život. Zapošljavaju se, bave se zanimanjima ili započinju vlastiti posao kako bi mogli zaraditi novac za život. No, koje od ovih institucija ljude čine sposobnima za upravljanje vlastitim zarađenim novcem? Vjerojatno vrlo malo njih. Sposobnost da učinkovito upravljaju svojim novcem, otplaćuju dugove, donose odluke o kupnji i prodaji i u konačnici da postanu financijski obrazovani, poznata je pod nazivom financijska pismenost. Financijska pismenost je poznavanje osnovnih principa financijskog upravljanja i njihova primjena u našem svakodnevnom životu. Od jednostavnih praksi poput praćenja troškova i razumijevanja potrebe za trošenjem novca ako volimo proizvod do uspostavljanja ravnoteže između vrijednosti uštedenog vremena i izgubljenog novca i ostalih kompleksnijih aktivnosti- sve postaje dijelom financijske pismenosti. Prema Lučiću, Barbić i Ercegu (Financial socialization of children: Using education to encourage lifetime saving, 2020), financijska pismenost pomaže ljudima da postanu neovisni i samodostatni te nije nešto s čime se rađaju, ali je svakako velika prednost za ljude koji je imaju. Najbolji dio stjecanja vještina financijske pismenosti je taj što ih svatko može naučiti. Ako se osvrnemo na pitanje kada treba započeti podučavati o financijskoj pismenosti dolazimo do različitih mišljenja, ali i do rezultata istraživanja. Rezultati istraživanja koje je provodio OECD (1961.) te koja su se provodila na mladima u dobi od 16 godina otkrila su da je gotovo trećina mladih ljudi bila 'financijski nesigurna' jer nisu imali vještine upravljanja novcem i imali su lošu razvijenu svijest o financijskoj pismenosti. Upravo je to jedan od glavnih razloga zašto je važno započeti financijsku edukaciju od najranije dobi.

Prilikom izrade završnog rada koristit će se različiti izvori podataka. Kao primarni izvor podrazumijeva se provođenje istraživanja (ankete) s roditeljima te analiza provedenog projekta, dok će domaća i strana stručno-znanstvena literatura služiti kao sekundarni izvori podataka.

Završni rad podijeljen je na 5 poglavlja, uključujući uvodni i zaključni dio. Poglavlja su upotpunjena popisom literature i slika.

U uvodu se definira predmet i cilj rada, izvori podataka koji su korišteni prilikom pisanja te sadržaj i struktura rada.

U drugom poglavlju teoretski se obrađuje sama definicija navedenog pojma. U tom je poglavlju definirana organizacija područja financijske pismenosti s pripadajućim odrednicama. Osim toga spominje se glavna tema ovog rada, a to je povezanost financijske pismenosti s obiteljskim okruženjem. Također navedeni su roditelji kao ključni sudionici financijske socijalizacije u obitelji te definicija, mehanizmi i elementi financijske socijalizacije djece.

U trećem poglavlju prezentira se dostupnost financijske edukacije u Hrvatskoj te sama definicija tog pojma. Popratno tome spominju se ključni faktori za poboljšanje financijske edukacije te važnost pružanja ovakve vrste edukacije djeci rane dobi.

U četvrtom i petom poglavlju provode se dvije vrste istraživanja. Jedno od njih se odnosi na djecu, odnosno putem provedenog projekta, a druga za roditelje putem ankete. Potom slijede popis literature i popis slika.

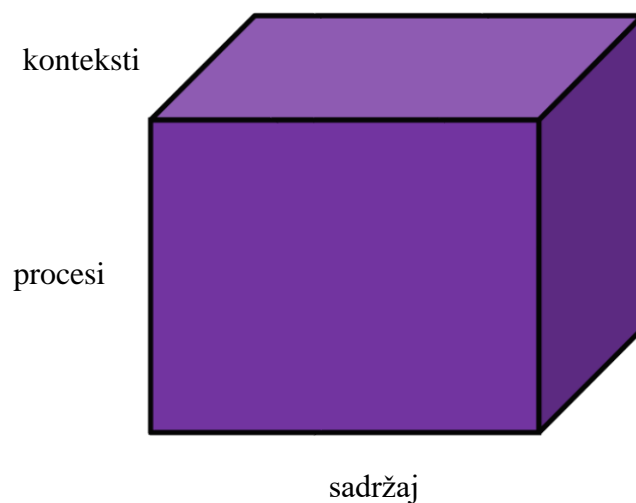
1. Financijska pismenost

1.1. Definicija financijske pismenosti

Biti financijski pismen znači znati upravljati svojim novcem. To znači naučiti kako platiti račune, kako odgovorno posuditi i uštedjeti novac te kako i zašto ulagati i planirati mirovinu. Ulaganje vremena u naš financijski razvoj poboljšava odluke o štednji i ulaganju. Iskorištavanjem resursa - poput dobi, talenta, novca i sposobnosti uspostavljanja dobrih navika – možemo izgraditi dugotrajno gnijezdo. OECD (1961.) navodi da je financijska pismenost sposobnost razumijevanja i učinkovite upotrebe različitih financijskih vještina, uključujući osobno financijsko upravljanje, izradu proračuna i ulaganje. Nedostatak ovih vještina naziva se financijska nepismenost. Osim toga uvjetovana je određenom količinom znanja i razumijevanja elemenata financijskog svijeta koji uključuje i rizike koji bi mogli ugroziti financijsku dobrobit pojedinca. Financijska pismenost je znanje i razumijevanje financijskih koncepata i rizika te uključuje vještine, motivaciju, samopouzdanje za primjenu takvog znanja i razumijevanja, a s ciljem donošenja učinkovitih odluka u nizu različitih financijskih konteksta kako bi se poboljšala financijska dobrobit pojedinaca i društva te omogućilo sudjelovanje u ekonomskom životu. U suvremenoj svakodnevnici na koju veliki utjecaj ima financijski svijet sa svojim raznovrsnim financijskim proizvodima, financijsko opismenjavanje je umni proces koji u životu čovjeka nikad ne staje, a najbolje ga je, prema stručnjacima, započeti u najranijoj dječjoj dobi, kada ljudski mozak ujedno upija najviše informacija. Braš Roth i suradnici (PISA 2012: Financijska pismenost, 2014.) navode da financijska pismenost promatra kao sposobnost učenika da primjenjuje znanja i vještine u ključnim predmetnim područjima te da analiziraju, zaključuju i učinkovito komuniciraju dok postavljaju, rješavaju i interpretiraju probleme u nizu različitih situacija.

1.2. Organizacija područja financijske pismenosti

Poseban okvir koji se spominje u organizaciji područja financijske pismenosti obuhvaća tri dimenzije pismenosti, a to su sadržaji, procesi i konteksti. Kada govorimo o sadržajima oni obuhvaćaju znanja i razumijevanja koja čine osnovu financijske pismenosti. Procesu se odnose na mentalne strategije ili pristupe dok se konteksti odnose na situacije u kojima se određena znanja, vještine primjenjuju.

Slika 1: Model organizacije područja financijske pismenosti u konceptualnom okviru

(Braš Roth, Gregurović, Markočić Dekanić, & Ružić, 2014.)

Spominjanjem samog sadržaja, autori (Braš Roth, Gregurović, Markočić Dekanić, & Ružić, 2014.) govore o područjima znanja i razumijevanja koji su potrebni za rješavanje određenih zadataka. Na temelju toga određena su tri područja:

1. Novac i transakcije
2. Planiranje i upravljanje financijama
3. Rizik i nagrade

Novac i transakcije usmjerene su na svakodnevna plaćanja, potrošnje, bankovne čekove, račune i valute. U ovom slučaju zadaci za djecu su da razumiju da se novac koristi za razmjenu robe i usluga, da prepoznaju kovanice i novčanice, da se bankomati koriste za podizanje novca te da znaju osvijestiti koji bi od dva ponuđena proizvoda bila bolje kupiti (s obzirom na okolnosti).

Planiranje i upravljanje financijama spominje kratkoročno i dugoročno planiranje, a ovo područje uključuje zadatke koji mogu pokazati kako djeca prepoznaju različite vrste prihoda kao što su plaća i mirovina, kako već od djetinjstva naučiti štedjeti za sigurniji i kvalitetniji život, kakav primjer mogu biti svojom štednjom i pametnim ulaganjem te razumiju li svrhu kredita.

Područje rizika i nagrada (Braš Roth, Gregurović, Markočić Dekanić, & Ružić, 2014.) smatraju ključnim u financijskoj pismenosti jer uključuje sposobnost prepoznavanja različitih način upravljanja te razumijevanje financijske dobiti ili gubitka. Navedeno područje odnosi se na prepoznavanje da se neki financijski predmeti mogu koristiti za upravljanje rizicima te da se na vrijeme prepozna koje su vrste štednje rizičnije odnosno one koje su održive. Djeca u ovom području imaju zadatke da nauče ponešto novo o dionicama, obvezama i vrstama štednje.

1.3. Povezanost financijske pismenosti s odrednicama obiteljskog okruženja

Prema dosadašnjim znanstvenim istraživanjima o financijama o kojima govore Buijzen, Van Reijmersdal i Owen (2010), potrebno je podučavati dijete od njegove najranije životne dobi i to već od treće ili četvrte godine života. To je period života u kojem se ljudski mozak najdinamičnije razvija i tijekom kojeg će nastati najveći broj neuronskih veza odnosno sinapsi. Nakon ovog perioda, mogućnosti za intelektualni razvoj značajno su manje te je izuzetno važno započeti podučavati upravo u ovim najranijim godinama. HANFA (2018) navodi da neprimjerena razina financijske pismenosti može dovesti do nepovoljnih socijalnih prilika pojedinaca te stoga vjeruju da je s financijskim opismenjavanjem idealno započeti u ranoj životnoj dobi kroz obvezatno obrazovanje te nastaviti kasnije kroz formalno i neformalno učenje. Osim institucionaliziranog obrazovanja u obrazovno – odgojnim ustanovama, prvi su i najvažniji u financijskom obrazovanju djece njihovi roditelji. Upravljanjem vlastitim financijama i štednjom u velikoj mjeri utječu na život i prilike svog djeteta. Osim što će roditelji djetetu omogućiti dobar start u životu, jedan je od zadataka roditeljstva i naučiti svoje djecu ponešto i o životu. Istraživanja su pokazala da djeca čiji su roditelji financijski pismeni i aktivno upravljaju osobnim financijama, a pritom im i služe kao kvalitetan primjer odrastaju u odgovorne i stabilne osobe. Nažalost, s druge strane djeca koja žive u financijski neurednim obiteljima, kao odrasle osobe nemaju stabilne financijske planove. Financijski opismenjena osoba shvaća da je opće obrazovanje i školovanje važno za pronalazak dobrog posla na tržištu rada, a što dalje utječe na veći životni standard. Upravo je obiteljsko okruženje obogaćeno primarnim informacijama o financijama glavni pokretač prema razvoju boljeg, modernijeg,

obrazovanijeg društva. Međutim, neke obitelji su nedovoljno osvještene ovim velikim problemom današnjice pa se to smatra jednim od najvećih izazova ovog desetljeća. Mnogi roditelji smatraju kako se o temama o novcu ne bi trebalo razgovarati s djecom jer po njihovom mišljenju djecu to opterećuje i posljedično tome ih isključuju iz razgovora o obiteljskim financijama. Zbog takvog ponašanja djeca, a potom i mladi ljudi posve su nestabilni u kreiranju vlastitog financijskog plana, ne znaju kako odgovorno upravljati vlastitim financijama te su kao takvi neinformirani o osnovama ekonomske održivosti. Svijest o financijama kreće upravo zbog toga od najranije dobi jer kada se jedanput usvoji nekvalitetan odnos prema novcu teško ga je u budućnosti promijeniti. Prema tome, dužnost je svakog roditelja informirati svoju djecu o financijskim navikama, potrošnji, štednji i prije svega stvoriti ugodan i pozitivan stav prema novcu.

1.4. Definicija i elementi financijske socijalizacije djece

Financijska socijalizacija djece potječe iz obrasca tzv. „potrošačkog društva“ i smatra se sastavnicom ekonomske socijalizacije. „Potrošačka i financijska socijalizacija su elementi ekonomske socijalizacije te su to ujedno i elementi koji su fokusirani na učenje i korištenje ekonomskih koncepata i funkcija u smjeru osobne potrošnje“ (Lučić, Barbić, & Erceg, 2020, str 19.). Financijska socijalizacija nije samo kompetencija, već i usmjerenje prema potrošačkom društvu. Ona podrazumijeva proces stjecanja i razvijanja vrijednosti, stavova, standarda, normi, znanja i ponašanja koje doprinose financijskom blagostanju pojedinca. U kontekstu mladih ljudi, financijska socijalizacija podrazumijeva procese kroz koje mladi ljudi stječu vještine, znanja i stavove koji su im važni da mogu pravilno funkcionirati kao potrošači na tržištu. Kada govorimo o financijskoj socijalizaciji kao cjeloživotnom procesu učenja podrazumijevamo proces u kojem pojedinac konstantno usklađuje svoje potrebe s okolinom i učenjem te mijenjanjem svojih stavova i vrijednosti. Ward i suradnici (1977) navode kako se financijska socijalizacija djece događa u trenutku kada djeca promatraju ponašanje svojih roditelja te kada se ona i sama uključe u primjerice, proces kupnje. U vidu teoretskog okvira, djeca su pod utjecajem kompleksnog skupa agenata iz okoline (roditelji, mediji, vršnjaci, vrtić, škola). Ti agenti utječu na proces financijske socijalizacije djece. Roditelji imaju najvažniju ulogu u tom procesu i ključni su za razvoj financijske pismenosti i odgovorne potrošnje. Dodatno, roditelji se smatraju primarnim izvorom informacija u djetetovom procesu financijskog obrazovanja. Socijalizacija djece kao potrošača je proces određen kako individualnim, tako i socijalnim faktorima, zajedno s ostalim različitim mehanizmima edukacije. Tu treba navesti da

individualni faktori uključuju socioekonomske elemente, dob i spol djeteta. S druge strane, socijalni faktori uključuju obitelj, prijatelje, vršnjački utjecaj te edukaciju koja je pružena djetetu kroz institucionalni formalni obrazovni sustav (škola, vrtić), medije i različite kulturalne sile. Mehanizmi učenja obuhvaćaju kognitivni razvoj i spoznaju društvenih normi.

Slika 2: Faktori u procesu socijalizacije djeteta kao potrošača

(Lučić, Barbić, & Erceg, 2020)

Koncept koji promišlja o djeci kao potrošačima nije bio u centru pozornosti sve do 20.stoljeća, kada je veliki broj kompaniji počeo upravo djecu uzimati kao ciljnu skupinu svojih marketinških aktivnosti. Djeca sudjeluju na tržištu kao potrošači s obzirom da posjeduju određenu kupovnu moć u vidu novca u džepu koji su primili od roditelja i dopuštanja od strane roditelja. Također, kako je rastao broj djece koja koristi tehnologiju (TV, pametni mobiteli, društvene mreže), ta su djeca iskusila promjenu u svijesti u smislu materijalizma. S obzirom na činjenicu da je tržište shvatilo potencijal ostvarivanja profita na djeci potrošačima, zajedno s razvojem tehnologije i njezinim utjecajem na djecu, djeca moraju biti opremljena relevantnim znanjem i vještinama kako bi mogli pružiti otpor potrošačkoj kulturi. Potrošačka kultura je pojam koji se koristi za stalnu impulzivnu kupovinu. Kognitivni razvoj je proces kroz koji djeca stječu svjesne misli, pamte, stječu vještine za rješavanje problema i postavljanje ciljeva, razvijaju pozornost, kontrolu i inteligenciju. Razvojne promjene koje utječu na djecu u njihovom socio-kognitivnom razvoju su relevantni indikatori razvoja koji djeca doživljavaju kao potrošači – u kontekstu znanja i razumijevanja proizvoda, kupnje, medija i promocije.

Postoje 3 relevantne razvojne faze kroz koje prolaze djeca (Buijzen, Van Reijmersdal , & Owen, 2010):

1. Rano djetinjstvo (djeca mlađa od 5 god)
2. Srednje djetinjstvo (6-9god)
3. Kasno djetinjstvo (10-12god)

U ranom djetinjstvu, djeca imaju ograničene sposobnosti gledati na svijet iz perspektive neke druge osobe, što ometa njihovo razumijevanje potrošačkog društva i njihovo kreiranje njihovih želja. Ulaskom u srednje djetinjstvo (6-9god), djeca uče kako gledati stvari iz perspektive drugih te stječu osobno razumijevanje. Istraživanja pokazuju da djeca donesu svoje prve kupovne odluke između 6. i 8. godine života. S novcem u džepu koji su dobili od drugih kao poklon, djetetu je dana određena razina autonomije da odluči kako i na što će potrošiti taj novac ili će ga uštedjeti. Od rane dobi, djeca su pod utjecajem različitih faktora iz okoline koji utječu na donošenje odluka o kupnji. Ulazak u kasno djetinjstvo (10-12god) označava djetetov doseg većih razina apstraktnog razmišljanja i razlučivanja svijeta oko njega, što djetetu daje puno širu percepciju realnosti. U toj dobi, djeca su sposobna promatrati stvari iz svoje perspektive, ali i iz perspektive drugih osoba, i upravo je to dob kada djeca konačno shvate da su ona ciljana skupina na tržištu, kroz različite promotivne poruke kojima ih se potiče na kupnju proizvoda i usluga.

1.5. Mehanizmi i ključni sudionici u procesu financijske socijalizacije djece

1.5.1. Roditelji kao ključni sudionici u procesu financijske socijalizacije djece

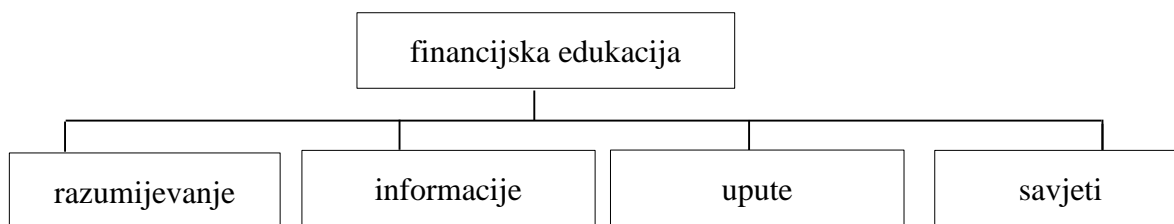
Financijska socijalizacija se događa u svakodnevnim obiteljskim situacijama i interakcijama, posebice kroz situacije koje utječu na razvoj financijskih stavova i sposobnosti. U kontekstu potrošnje, djeca nikada nisu u potpunosti neovisna pri donošenju odluka. Roditelji i, općenito obitelj, su pod utjecajem različitih faktora , jednako kao i djeca. Budući da su roditelji ti koji imaju najveći utjecaj u djetetovom razvoju, kako oni (roditelji) stare, njihovo financijsko znanje i stavovi utječu na razvoj financijskog znanja i stavova njihovog djeteta te kako će se ono ponašati s novcem. Djeca vrlo rano počinju pratiti svoje roditelje tijekom kupnje i tako akviziraju različite modele ponašanja kroz imitaciju. Djeca nastoje replicirati ono što su naučili promatrajući okolinu, a što kasnije postaje obrazac socijalnog ponašanja. Njihove odluke su oblikovane kroz potrošačke odluke koje donose njihovi roditelji. Upravo je obitelj ta

kroz koju dijete razvija svoje moralne, intelektualne, fizičke i radne stavove. Roditelji utječu na djetetovu financijsku pismenost i ekonomsku socijalizaciju više nego formalno obrazovanje, tj. škola, i to kroz različite stilove roditeljstva, poput odlaska u kupovinu s djetetom, načine na koji roditelji razgovaraju s djetetom o financijama kao i o brojnim drugim vrstama komunikacije. Prema (Lučić, Barbić, & Erceg, 2020), postoje 2 osnovna pristupa roditeljstva socijalizaciji djece kao potrošača. Prvi pristup se odnosi na stil roditeljstva u kojoj roditelji traže način kako zaštititi svoje dijete od različitih briga, ali i od odgovornosti o financijama. Takav pristup drži djecu podalje od razgovora o financijama i potrošnji i štednji. Nasuprot prvom pristupu, drugi pristup podrazumijeva stil roditeljstva koji označava da roditelji žele pričati s djecom o financijama što je moguće više, sa svrhom da ih pripreme za vrijeme kada će morati sami donositi odluke o potrošnji i štednji. Takav pristup je od izuzetne važnosti za djecu da razviju što je više moguće znanja o upravljanju novcem te da razumiju vremensku vrijednost novca. Dodatno, postoje različite roditelje tehnike učenja djeteta koje se mogu koristiti pri financijskoj edukaciji djeteta poput: davanje djetetu džeparac, kontrola korištenja novca, davanje savjeta o štednji i kako kreirati proračun. Komunikacija između roditelja i djeteta je iznimno važna jer utječe na djetetovo stjecanje znanja, vještina i ponašanja koja se odnose na zdrave financijske navike. Smanjena komunikacija pak potiče utjecaj drugih socijalnih faktora na socijalizaciju djeteta. Zanimljivo, u modernim obiteljima, djetetova mišljenja i sudjelovanje u donošenju odluka roditelji shvaćaju za ozbiljno i poštuju se. Važno je reći da čak i unutar obitelji koje promiču pozitivne stavove o štednji, bez adekvatne razine vjerovanja da se može štedjeti, dijete neće štedjeti. Ta istraživanja pokazuju potrebnu za izgradnjom samopouzdanja djeteta kako bi dijete moglo samo kontrolirati svoju budućnost. Međutim, nije svaka obitelj jednaka, socijalno i financijski. Svaka obitelj sama odlučuje o svojim prioritetima.

2. Komponente financijske edukacije djece

2.1. Definicija financijske edukacije

Prema OECD-u (1961.) financijska edukacija je proces u kojem korisnik financijskih sredstava poboljšava svoje razumijevanje financijskih proizvoda, pojmova i rizika te pokušava naučiti što bolje razvijati vještine i samopouzdanje te jačati informacije o financijskim rizicima i prilikama. Osim toga sama edukacija važna je za njegovo samopouzdanje, upravljanje emocijama i kvalitetnom organizacijom u svakodnevnim aktivnostima.

Slika 3: Razgraničenje financijske edukacije

(OECD, 1961.)

Informacije obuhvaćaju činjenice, podatke i specifična znanja pomoću kojih ih pojedinci upoznaju financijske mogućnosti, alternative i posljedice izbora. Upute jamče osposobljavanje i vođenje tamo gdje pojedinci stječu vještine i sposobnosti razumijevanja financijskih koncepata. Neki savjeti pomažu pojedincima u razumijevanju općih financijskih pitanja i proizvoda i iskorištavanju stečenih informacija i uputa. Najčešći predmet programa u financijskoj edukaciji su osnove postupanja s novcem, kao na primjer kako se koristi bankovni račun. Zatim slijede vještine upravljanja financijama uključujući bavljenje kreditima i dugovima. Pitanja štednje su pomalo zapostavljena i trebalo bi ih više uključiti u samu edukaciju. Ciljane skupine mogu biti i djeca najranije životne dobi, djeca koja pohađaju školu, studenti i naravno odrasli. Brojne ekonomske, socijalne, demografske i političke modifikacije utjecale su na rast i stvaranje financijskih edukacija. Financijska edukacija može biti od velike koristi onima koji se ne snalaze u upravljanju vlastitim financijama te onima koji ne potječu iz socijalnog okruženja u kojem se o novcu tj. financijama nije pričalo od samog djetinjstva. Financijsko obrazovanje može pomoći djeci da razumiju vrijednost novca i uči ih upravljati novcem i štednjom. Mladi mogu dobiti važne vještine za samostalan život. Odraslina može biti korisno za planiranje važnih financijskih aktivnosti poput kupnje stana ili automobila. Prikladna razina financijskog znanja pomaže pojedincu da stvori odgovarajuće financijsko znanje i rezerve za nepredvidive situacije. Financijsko obrazovanje ne može u potpunosti zamijeniti druge čimbenike koji utječu na zaštitu potrošača, mjere za organizaciju tržišta, ovladavanje novim pojavnim oblicima rizika, ulaganjima u ljudske resurse itd. Financijsko obrazovanje trebalo bi biti dio programa u školama, barem kao izborni predmet kako bi se cjelokupna strategija koja se bavi zaštitom i jačanjem kompetencija potrošača i mjerama za podizanje razine financijske uključenosti mogla koristiti cijeli život. Financijsko obrazovanje jača svijest, značajno je za kompetencije i vještine u području financija, ali i svakodnevnog života. Pri pripremi koncepta financijskog obrazovanja treba uključiti sve ključne čimbenike poput države,

obrazovnih i istraživačkih institucija i same okoline. Pri stvaranju koncepta financijskog obrazovanja treba naglasiti kvalitetu programa, proces stalnih poboljšanja, orijentaciju na prepoznavanje i uvođenje dobre prakse i samih provoditelja programa.

2.2. Dostupnost financijske edukacije u Hrvatskoj

U svijetu ekonomske nesigurnosti u kojem živimo, svi smo pod sve većim utjecajem društvenih mreža, odnosno svih medija koji utječu na nas i sredinu u kojoj živimo. Upravo zbog toga dostupnost financijske edukacije je važnija nego ikada. Financijska edukacija važan je proces koji omogućuje svakom pojedincu da unaprijedi svoje razumijevanje financijskih informacija, a kojima se pridonosi razvijanju svijesti o financijskim mogućnostima. U Republici Hrvatskoj posljednjih godina se neke stvari oko obrazovanja polako mijenjaju. Shvaćajući potrebu i značenje obrazovanja mladih i djece prije nego što postanu sudionici financijskog tržišta neke institucije nude edukativne programe upravo za njih. Velike banke poput Hrvatske narodne banke, Privredne banke Zagreb svake godine organiziraju radionice u kojima se podučava o različitim temama iz svijeta financijske pismenosti. Njima se pridružila i Erste banka upravo Školom pametnih financija u kojoj se na lak i razumljiv način prenose korisna, poduzetna, inspirativna znanja i vještine. Međutim, još uvijek je dostupnost financijske edukacije u Hrvatskoj premala, a potražnja je sve veća. Sve više ljudi ima dugove, neplaćene kredite i upravo njima bi ovakva vrsta edukacije bila od velike koristi. Hrvatska narodna banka i Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga navode da ocjena financijske pismenosti hrvatskih građana iznosi 2,8 (na skali od 1 do 5). Kada bismo usporedili teoriju i praksu, građani iako su svjesni korisnosti financijske pismenosti, takvo dobiveno znanje ne primjenjuju uvijek u svakodnevnom životu. Iako to i nije tako loša ocjena, uvijek ima mjesta za napredak i unaprjeđivanje dosadašnje prakse. Ono što nije tako pohvalno je da najnižu ocjenu za financijsku pismenost imaju upravo mlađi od 19 godina. Upravo takve rezultate navodi (Primorac Krmpotić, 2020) u svom radu te iskazuje želju za uvođenjem predmeta o financijskoj pismenosti u škole. Postoje u Hrvatskoj neke institucije i udruge koje svojom praksom i znanjem nude različite radionice, edukacije i za one najmlađe. Valja ovdje spomenuti Štedopis kao Institut za financijsko obrazovanje. To je zapravo udruga koja podučava mlade kako upravljati novcem te kako stvoriti zdrave i pametne financijske navike. Njihov cilj je da svojim obrazovnim kadrom stvore buduće generacije koje će stvoriti novi obrazac potrošačkog društva. Osim Štedopisa, postoji i djeci privlačniji studio Laboratorij zabave koji je pokrenuo projekt o financijskoj pismenosti djece i mladih. Djeci na njima zabavan način objašnjavaju kako igrom

upravljati novcem kroz teorijski i praktični dio. Sve ove institucije, banke, udruge imaju jednu zajedničku misao, a to je da starijima pomognu u kreiranju pametnih i dugoročnih financijskih navika, a djecu da odgoje u svjesnog, a ne impulzivnog potrošača.

2.3. Važnost pružanja rane financijske edukacije

Djeca dobivaju informacije i znanje o novcu iz različitih izvora iz okoline (iskustva u obitelji, igranje, tržnica, supermarket...). Brojne studije potvrđuju prikladnost za početak s upoznavanjem pojmom financijske pismenosti već od vrlo rane dobi. Kad su djeca mala, mnoge situacije nude mogućnosti oblikovanja pozitivnih ponašanja za rukovanje novcem. Tu može nastupiti financijska edukacija za djecu.

Prvo, svako se dijete rodi u jedinstvenoj situaciji. Socijalno-ekonomski status obitelji razlikuje se u pogledu izazova s kojima se djeca suočavaju. Oni s niskim socijalno-ekonomskim statusom vjerojatno će naići na veću financijsku nesigurnost. Oni s višim socijalno-ekonomskim statusom vjerojatno će imati veću financijsku sigurnost. U svakom slučaju, postoji nada za djecu da stvore pozitivne financijske navike.

Drugo, ponašanja razvijena u djetinjstvu glavni su pokazatelji buduće financijske sigurnosti osobe. Ponašanje oblikuju roditelji, oglasi, vršnjaci i čimbenici okoliša (poput područja stanovanja, urbanog ili ruralnog, dostupnih resursa itd.). Novčane navike počinju se oblikovati u osnovi rođenjem. Djeca upijaju informacije poput spužvi, a neka ponašanja koja usvoje u mladosti mogu potrajati i u odrasloj dobi.

Treće, djeca stvaraju emocionalne veze s novcem koji mogu ukazivati na njihovo financijsko stanje i jesu li spremna raditi na većoj financijskoj sigurnosti. Osjećaji i stavovi osobe imaju snažan utjecaj na njezino samopouzdanje i kompetentnost oko donošenja novčanih odluka. Upravo zbog navedenih razloga važno je započeti pružati financijsku edukaciju od malih nogu. Djeca uče igrom pa je zbog toga nepotrebno ispred njih stavljati velike knjige pune informacija, pričati im o dugovima, kreditima, već na edukativan, ali djeci zanimljiv način podučiti ih o upravljanju novcem. Najbolji primjer ovakvih aktivnosti je primjerice obilježavanje Svjetskog dana štednje koji je 31. listopada. Ovaj datum je moguće prikladno obilježiti različitim interaktivnim i likovnim aktivnostima. Djeca mogu kistom, bojicom ili samostalnim oblikovanjem izraziti što je za njih štednja ili pročitati knjigu/slikovnicu upravo o ovoj temi.

Jinhee i Swarn (2013) govore da su iskustva s financijskom socijalizacijom u djetinjstvu bila pozitivno povezana s korisnom financijskom praksom i vlasništvom nad financijskom imovinom u mladoj odrasloj dobi. Oni koji su imali roditelje sa razvijenom svijesti o financijskoj pismenosti kasnije u životu znali su koliko im je to bilo važno za izgradnju sebe kao kvalitetne osobe, a samim time i građana.

2.4. Ključni psihološki faktori za poboljšanje financijske edukacije djece

U svakoj aktivnosti, edukaciji, učenju, igri postoje određeni faktori koji utječu na uspješnost, poboljšanje ili napredovanje. Prema tome postoje biološki, psihološki i socijalni faktori koji utječu na samog pojedinca. Psihološki faktori koji pak utječu za poboljšanje, u ovom slučaju financijske edukacije djece podijeljeni su u: motivaciju, koncentraciju, reakciju, organizaciju i razumijevanje. Možda jedan od najvažnijih je upravo motivacija i kako se približiti djeci ovakvim, njima na prvi pogled stranim sadržajem. Upravo bi zbog toga trebalo kreirati djeci oku zanimljiv sadržaj, koji nema previše nepotrebnih i stručnih informacija, a da opet oni igrom mogu istraživati i pritom učiti. Nadalje, kada se djeca mogu pažljivo koncentrirati na određeni sadržaj bez ometanja iz okoline, buke i ostalih stvari koje ometaju pozornost tada i traje motivacija i djeca mogu duže vremena održavati koncentraciju na aktivnosti. Zatim, kada djeci ponudimo aktivnosti i sadržaje moramo znati da li one uopće razmišljaju o tome ili su tamo zato što moraju biti. Djeca ne žele sudjelovati u aktivnostima koje za njih predstavljaju dodatne napore i to pokazuju reakcijama koje su ponekad i burne. Važno je na vrijeme prepoznati te reakcije kako bi otkrio uzrok i riješio mogući problem. Starija djeca će možda dobiti uvid u cijelu sliku, odnosno aktivnost ako su doista koncentrirani i ako su zainteresirani, dok se kod mlađih organizacija još mora ispitati i naučiti. Vrlo je važno znati ako djeca razumiju sve informacije ili dolazi u njihovim glavama do nesporazuma i nemogućnosti povezivanja informacija. Još jedan, ali ne manje važan psihološki faktor je i razumijevanje. Na kraju ponuđenih sadržaja, organizacije i dječjih reakcija osoba koja to sve provodi morala bi provjeriti razumiju li sva djeca sve informacije ili su ostali zbunjeni oko nekih. Iako su u današnje vrijeme djeca pod velikim utjecajem medija i reklama koje se odnose na njih kao potrošače, dobra i kvalitetna financijska edukacija je ključ usvajanja dobrih financijskih navika, vještina i znanja. O tome govore i autori (Brečić & Filipović, 2016.) koji navode vrlo praktične i zanimljive načine o usvajanju financijskih navika te samim time razumijevanju financijske pismenosti.

3. Pronalazak učinkovitog modela financijske edukacije djece

3.1. Projekt „Finaktivci“

Finaktivci” je naziv projekta u sklopu kojega se provode radionice financijske pismenosti, a potreba projekta temeljena je na činjenici da u današnjem društvu postoje vrlo male mogućnost za financijsko obrazovanje. Financijska pismenost je znanje i razumijevanje financijskih koncepata i rizika te uključuje vještine, motivaciju, samopouzdanje za primjenu takvog znanja i razumijevanja, a s ciljem donošenja učinkovitih odluka u nizu različitih financijskih konteksta kako bi se poboljšala financijska dobrobit pojedinaca i društva te omogućilo sudjelovanje u ekonomskom životu. U suvremenoj svakodnevnici na koju veliki utjecaj ima financijski svijet sa svojim raznovrsnim financijskim proizvodima, financijsko opismenjavanje je umni proces koji u životu čovjeka nikad ne staje, a najbolje ga je, prema stručnjacima, započeti u najranijoj dječjoj dobi. U školama djeca mogu dobiti vrijedna i korisna teorijska znanja iz raznih područja, ali o upravljanju novcem, planiranju troškova, ulozi poreza i banaka te osiguranja i štednji najčešće nemaju priliku doznati više. Bez osnovnih financijskih znanja, stavova i ponašanja, tj. svega onoga što financijska pismenost obuhvaća, ljudi se nisu spremni suočiti sa svijetom, i to svijetom u kojem su štednja i ulaganje manje poznati pojmovi u odnosu na puno naglašenije trošenje. Financijska pismenost je u svijetu velikih promjena od presudne važnosti. Financijska nepismenost je epidemija neznanja koja se širi, ne samo u Hrvatskoj, već i u čitavoj Europi. U današnjem svijetu pred svakim je čovjekom mnogo mogućnosti izbora, a financijska pismenost je ta koja osposobljava da se donose informirane odluke o vlastitom novcu. U naglašavanju potrebe za ovim radionicama, osim nedostatka kvalitetne ponude, govore i rezultati hrvatskih školaraca te autori (Braš Roth, Gregurović, Markočić Dekanić, & Ružić, 2014.). Na PISA testu financijske pismenosti - hrvatski učenici su na dnu ljestvice po financijskom pismenosti. Ravnatelji hrvatskih škola potvrdili su kako oko 70 posto učenika nema dostupno financijsko obrazovanje. Kroz radionice koje su se provodile u sklopu projekta “Finaktivci” raspolagalo se s kvalitetnim i stručnim ljudskim resursima koji su se pobrinuli da na jednostavan i zanimljiv način djeci objasne osnovna novčana i financijska pitanja u stvarnom životnim okolnostima. Financijski neobrazovani ljudi će potrošiti sve što dobiju i zarade, a to je nažalost obrazac današnjeg potrošačkog društva. Ciljana skupina i krajnji korisnici ovog projekta su bila dva različita subjekta. Naime, ciljanu skupinu su činili roditelji djece predškolske dobi te djece prvih i drugih razreda osnovne škole, a krajnji korisnici (“end-users”) projekta su sama djeca. Upravo je jedan od najvećih izazova s kojima se susretao ovaj

projekt nedovoljna osviještenost ciljane skupine. Prema početnim istraživanjima, nekoliko roditelja iz statističkog uzorka svojim je odgovorima u anketiranju potvrdilo da smatraju da su njihova djeca premlada za pohađanje ovog projekta. Na temelju statističkog istraživanja koje smo proveli saznali smo za te pojedine stavove roditelje, odnosno roditelje koji smatraju da je financijska pismenost nebitna. Nažalost, mnogo ljudi ne zna upravljati osobnim financijama baš iz razloga što ih roditelji možda nisu dovoljno uključivali u razgovore o novcu i financijama, a ni škole ni fakulteti nemaju predmete koji se bave ovom sve ključnijom vještinom koja se savladava tijekom cijelog života, a važno je početi što ranije. Program je namijenjen djeci od 5. do 8. godine. Nakon ovog perioda, mogućnosti za intelektualni razvoj značajno su manje te je izuzetno važno ne propustiti ovu jedinstvenu priliku u životu djeteta. Mudrost upravljanja novcem važna je za pojedinca, ali i za cijelu obitelj i društvo. Važno je naučiti upravljati novcem, kako novac ne bi upravljao ljudima. Projekt "Finaktivci" pruža djeci mogućnost sudjelovanja u edukacijskim aktivnostima glede financijske pismenosti, kako bi stekli svijest o novcu već od najranije dobi, a istodobno poboljšali vještine i kompetencije za osobni, obrazovni, društveni, građanski i profesionalni razvoj. Posebni naglasak bio je na socijalnoj uključenosti, prvobitno djece, a zatim i ostalih mladih ljudi, nevezano uz zemlju iz koje dolaze, kao ni religiju kojoj pripadaju, a svaka kulturološka razlika bila je toplo prihvaćena i poštivana bez diskriminacije. U edukacijskom ciklusu djeca su imala priliku poboljšati kognitivne, fizičke, emocionalne i motoričke sposobnosti. Prvobitna ideja „Finaktivaca“ bile su kontaktne radionice u Međimurskoj županiji, ali nažalost, zbog pandemije COVID -19 virusa projekt je postao virtualan. Naime, virtualna e-učionica koja je bila razvijena u sklopu programa je jedinstvena u Hrvatskoj, ali i Europi. Osim što je odgovarajući odgovor na epidemiološke mjere koje, nažalost, ograničavaju mogućnost kognitivnog i psihosocijalnog razvoja djece, e-učionica funkcionirala je na jednaki način kao i prava učionica, primjenjivala se VAK metoda kod svih lekcija te se ostvarivao personalizirani kontakt predavača s polaznikom. Program „Finaktivci“ ostvario je veliku trajnu korist za ciljnu skupinu te je doprinio njihovom društvenom priznanju. Konkretno, djeca-polaznici radionica razvijala su kreativnost, kognitivnu sposobnost i psihosocijalne vještine te time dobiva realnu podlogu temeljem koje će se u životu moći samostalno razvijati u svojem daljnjem školovanju i obrazovanju. Tu je posebni naglasak na razvoj djetetova samopouzdanja, socijalnih vještina, komunikacije te logičkog promišljanja. Virtualna e-učionica bila je podijeljena na pet modula u kojima su se na vrlo zanimljiv i poučan način djeci prenosile informacije i osnovni pojmovi o financijskoj pismenosti. Nakon svakog modula bili su organizirani zabavni zadaci kojima djeca mogu utvrditi ili ponoviti pojmove. Bilo je i obavezno odslušati sve module kako bi na kraju dobili diplomu, odnosno e-certifikat.

3.2. Rezultati projekta

Projekt „Finaktivci“ trajao je 10 mjeseci i to tijekom pandemije COVID-a 19. Iako prvobitna ideja ovog projekta nije bila realizirana, virtualna e-učionica pružila je i više nego dobre rezultate. Usporedno s očekivanim rezultatima projekta ostvarili su se skoro svi očekivani rezultati. Na projektu je sudjelovalo 103 djece (polaznika) s područja Međimurske, ali i iz drugih županija Republike Hrvatske. Polaznici su bili bilježeni putem internetske platforme, ali i prilikom prijave u e-učionicu. Također, polaznici po završetku e-učionice stekli su certifikat o financijskoj pismenosti koji potvrđuje njihovo znanje o tome što je novac, kako roditelji zarađuju novac, kako oni mogu zarađivati novac, što je odgovornost, kakvu ulogu u životu ima školovanje, kako štedjeti i kako racionalno trošiti pri kupnji slatkiša. Po pozitivnim i konstruktivnim kritikama roditelja na kraju svakog modula stečen je dojam o potrebi ovakvog projekta, razmišljanja i rješavanju samog problema. Djeca su poslala puno svojih radova, obavljenih zadataka i bila su oduševljena izradom štedne kasice. Osim djece i roditelja, udruga „Roda“ i Facebook stranica „Moderno roditeljstvo“ pridonijeli su razvoju projekta te dali veliku podršku tijekom realizacije projekta.

4. Metodologija

4.1. Cilj istraživanja

Ovo istraživanje provodilo se za potrebe izrade završnog rada. Cilj istraživanja je ispitati stavove i razmišljanja roditelja o mogućnostima i potrebi financijske pismenosti njihove djece. Temeljem navedenog istraživanja nastoje se istražiti misli i stavovi roditelja prema pojmu financijske pismenosti djece rane dobi.

4.2. Instrument *Upitnik: Financijska pismenost djece rane dobi*

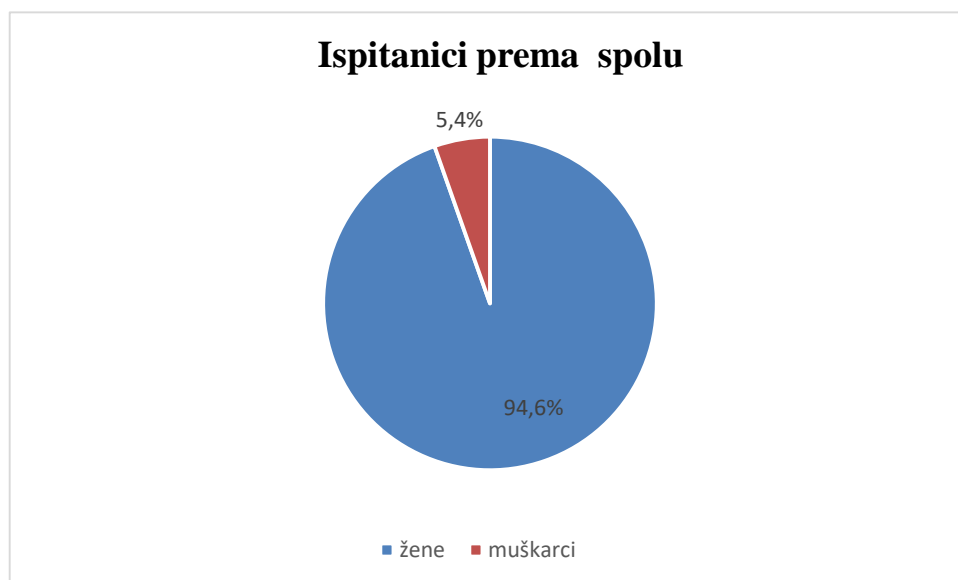
Za provedbu ovog istraživanja izrađen je online anketni upitnik putem aplikacije Google Forms. Navedeni je upitnik bio podijeljen na društvenoj mreži Facebook u grupama namijenjenoj roditeljima. Svi sudionici su pristupili upitniku dobrovoljno i anonimno. Iz prikupljenih podataka dobivena je datoteka te su podaci konvertirani u Microsoft Excel na temelju kojeg su kasnije izrađeni grafikoni.

Upitnik „Financijska pismenost djece rane dobi“ sadrži 20 pitanja. Prvih 6 pitanja je vezano uz opće informacije o ispitanicima, odnosno pitanja su o dobi, spolu, obrazovanju,

mjestu stanovanja i broju djece. Sljedećih 14 pitanja ispitanici odgovaraju s pet stupnjeva slaganja (u potpunosti se slažem, slažem se, uglavnom se slaže, niti se slažem niti se ne slažem, uglavnom se ne slažem i ne slažem se), upisivanjem vlastitih odgovora na pitanja ili s odgovorima da, ne, ponekad.

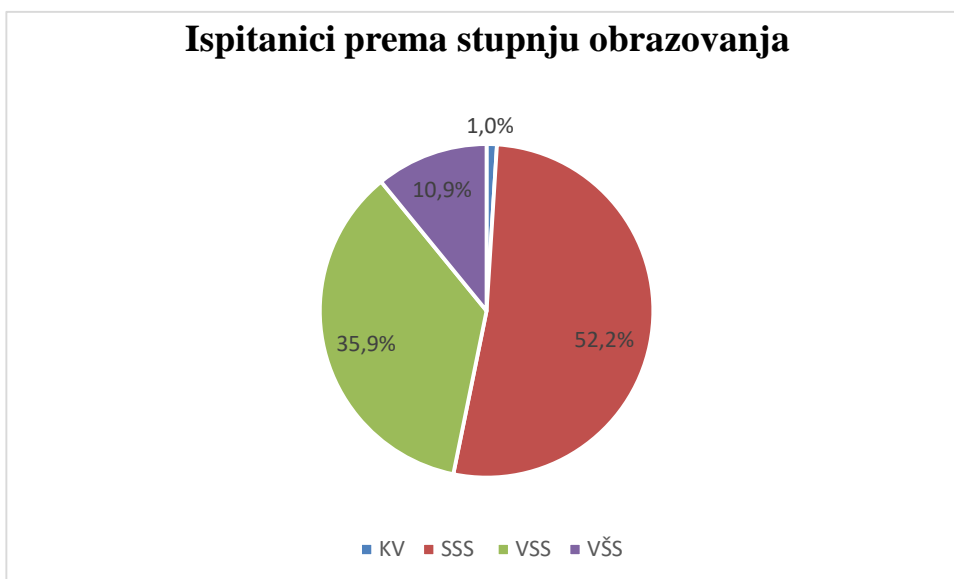
4.3. Analiza kvantitativnih podataka

U istraživanju je sudjelovalo 92 sudionika u o dobi od 18 do 50 godina od kojih je 94,6% (f= 87) žena te 5,4% (f=5) muškaraca.

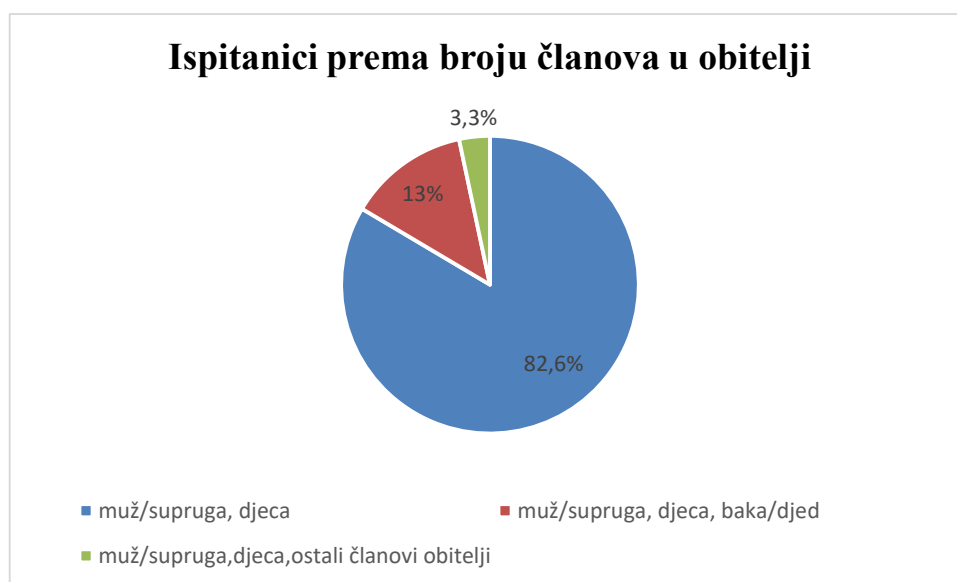
Slika 4: Grafički prikaz ispitanika prema spolu

Prema završenom stupnju obrazovanja najviše ispitanika je srednje stručne spreme, njih 52,2% (f=48), 35,9% (f=33) ih je sa visokom stručnom spremom, 10,9% (f=10) sa višom stručnom spremom, a najmanje odnosno 1,1% (f=1) sa srednjom školom.

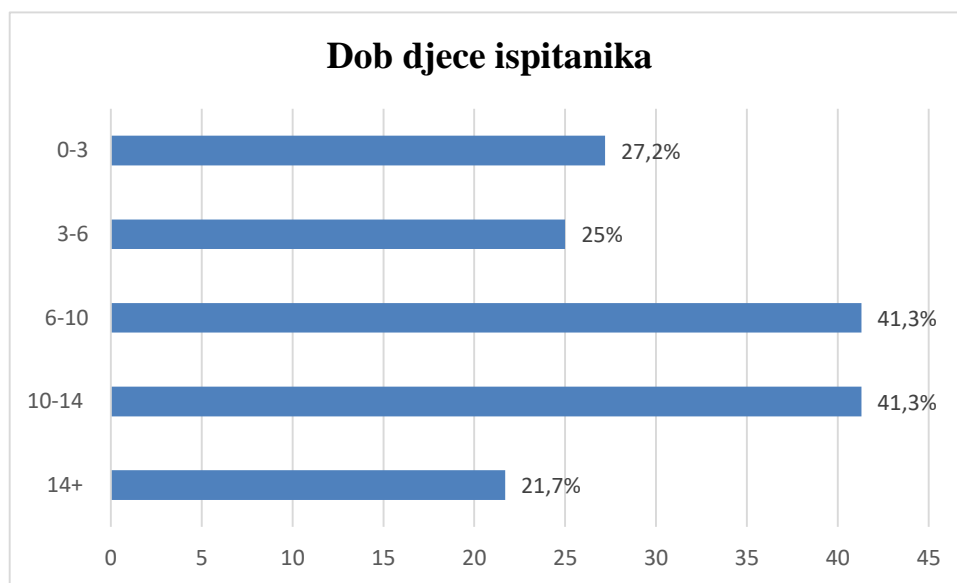
Slika 5: Grafički prikaz ispitanika prema stupnju obrazovanja

S obzirom na broj članova u obitelji najviše ispitanika izjasnilo se da živi u kućanstvu s mužem/suprugom i djecom, njih 82,6% (f=76), 13% (f=12) živi s mužem/suprugom, djecom te bakom/djedom, a 3,3% (f=3) s mužem/suprugom, djecom i ostalim članovima obitelji.

Slika 6: Grafički prikaz ispitanika prema broju članova u obitelji

Prema broju djece najviše ispitanih odgovorilo je da ima 4 djece, njih 43,5% (f=40), nadalje njih 31,5% (f=29) ima 1 dijete, dok 20,7% (f=19) 3 djece. 4,3% (f=4) ispitanika ima 4 ili više djece. S obzirom na dob najviše ispitanika ima djecu u dobi od 6-10 godina, njih 41,3% (f=38) te u dobi od 10-14 godina 41,3% (f=38), dok u dobi od 0-3 godine 27,2% (f=25), a u dobi od 3-6 godina njih 25% (f=23). Najmanje ispitanika ima djecu u dobi od 14 godina i više, njih 21,7% (f=20).

Slika 7: Grafički prikaz dobi djece ispitanika

Nadalje, na pitanje o tome jesu li ikada prošli nekakav oblik obrazovanja o financijskoj pismenosti 47,8% (f=44) odgovorilo je da nije, ali da svoju financijsku pismenost temelje na iskustvu, dok je 22,8% (f=21) odgovorilo da nije imalo tu mogućnost. 19,6% (f=18) ispitanika odgovorilo je potvrdno i to u okviru redovnog obrazovanja, a njim 9,8% (f=9) na vlastitu inicijativu.

Na postavljeno pitanje što za njih znači biti financijski pismen ispitanici su odgovorili da to znači raspolagati vlastitim novcem, biti odgovoran s vlastitim novcem, znati vrijednost novca, znati upravljati financijama, biti upoznat s osnovnim pojmovima o financijskom poslovanju te trošiti u skladu s financijskim mogućnostima.

Na tvrdnju *Smatram se financijski pismenom osobom* većina ispitanika je odgovorila da se slaže (33,7%, f=31), niti se slaže niti se ne slaže tvrdnjom odgovorilo je (26%, f=24), u

potpunosti se slaže njih (21,7%, f=20), a njih (2,2%, f=2) se ne slaže s tvrdnjom. Prosječni odgovor ispitanika je 4 (slažem se).

Na tvrdnju *Smatram da mogu kod vlastitog djeteta razviti svijest o upravljanju novcem* većina ispitanika odgovorila je da se slaže (46,7%, f=43), nadalje njih (21,7%, f=20) se u potpunosti ne slaže dok se (19,6%, f=18) u potpunosti slaže. Njih (7,6%, f=7) se niti slaže niti ne slaže, a (4,4%, f=4) se ne slaže tvrdnjom. Prosječni odgovor je 4 (slažem se).

Na tvrdnju *Smatram da svojim financijskim navikama mogu dobro utjecati na vrijeme* najviše ispitanika odgovorilo je da se slaže, njih (40,2%, f=37), u potpunosti se slaže (22,8%, f=21) ispitanika, a u potpunosti se ne slaže (21,7%, f=20) ispitanika. Niti se slaže niti se slaže njih (13%, f=12), a (2%, f=2) se ne slaže tvrdnjom. Prosječni odgovor je 4 (slažem se).

Na tvrdnju *Zadovoljan sam svojim mjesečnim budžetom* (25%, f=23) ispitanika odgovorilo je da slaže, a (23,9%, f= 22) da se niti ne slaže niti slaže tvrdnjom. Nadalje, (19,5%, f=18) ispitanika se u potpunosti ne slaže tvrdnjom, a (17,3%, f=16) se ne slaže. U potpunosti se slaže tvrdnjom (14,1%, f=13) ispitanika. Prosječni odgovor je 4 (slažem se).

Na tvrdnju *Kvalitetno upravljam vlastitim financijama* većina ispitanika odgovorila je da se slaže (34,7%, f=32). Niti se ne slaže niti se slaže odgovorilo je (26%, f= 24) ispitanika, a u potpunosti se slaže i u potpunosti se ne slaže (15,2%, f=14), (15,2%, f=14) ljudi. Ovom tvrdnjom ne slaže se (8,7%, f=8) ispitanika. Prosječni odgovor je 4 (slažem se).

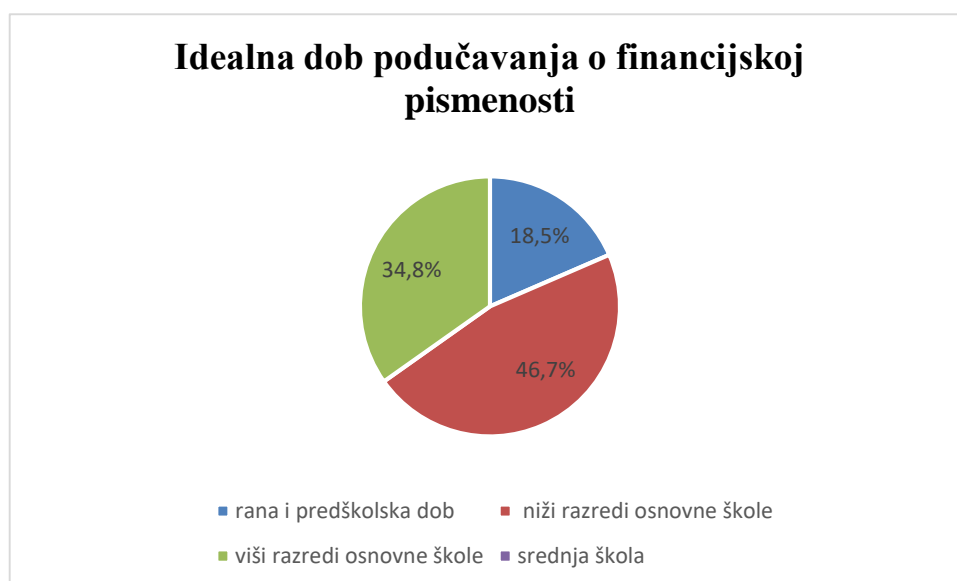
Pitanje o tome da li su njihova djeca upoznata sa financijskom situacijom u obitelji ispitanici su odgovorili s odgovorom „da“ njih (66,3%, f=61), a s odgovorom „ne“ (33,7%, f=31). Na temelju pitanja razgovaraju li o novcu unutar obitelji većina ispitanika odgovorila je prema potrebi (51, 1 %, f=47), odgovor redovito i uključujemo djecu dalo je (25%, f=23), a odgovor da, ali ne s djecom dalo je (21,7%, f=20). Najmanje ispitanika, njih (2%, f=2) uopće ne razgovara o novcu unutar obitelji. Na temelju ove analize kvantitativnih podataka većina roditelja ipak razgovara s djecom o financijama, ali ipak najviše njih samo prema potrebi. Njih (66,3%, f= 61) odgovorilo je da su njihova djeca upoznata sa financijskom situacijom u obitelji.

Kako bi djecu naučili raspolagati novcem potrebno je to i krenuti učiti od najranije dobi, a (93,5%, f=86) upravo to radi, dok (6,5%, f=6) ljudi smatra da to nije potrebno.

S obzirom na prethodno pitanje i većinu potvrđenih odgovora, ispitanici njih (73,9%, f=68) uči djecu raspolagati novcem kroz razgovor, a svojim primjerom (59,8%, f=55) ispitanika. Na dodatnim edukacijama o raspolaganju novcem ima (5,4%, f=5) djece, a u školi ih uči (5,4%, f=5).

Oduvijek se vodilo pitanje o dobivanju džeparca i kada je pravo vrijeme za prvi džeparac. Prvi džeparac dijete može zaraditi kada pomaže roditeljima u vrtu, garaži ili pak u kuhinji. Međutim, prije nego što roditelji počnu davati džeparac svom djetetu moraju dogovoriti i određena pravila poput iznosa, na koje stvar se može, a na koje ne smije trošiti novac te kako se taj novac može rasporediti. Džeparac ne smije nikako biti poput ucjene. Tako na pitanje o tome da li djeca dobivaju džeparac, ispitanici su bili skoro podjednakog mišljenja, a (52,2%, f=48) ljudi daje svojoj djeci džeparac dok (47,8%, f=44) ne daje svojoj djeci džeparac.

Na temelju prethodnih pitanja o samoj financijskoj pismenosti postavljeno je i pitanje o mišljenju roditelja kada je idealna dob za učenje o takvom pojmu. Prema dobivenim rezultatima, (46,7%, f=43) ispitanika misli da bi se to trebalo podučavati u nižim razredima osnovne škole, dok (34,8%, f=32) u višim razredima osnovne škole. Najmanje ljudi njih (18,5%, f=17) misli da je idealno vrijeme za učenje ovog pojma u ranoj i predškolskoj dobi. Zanimljivo je što je bilo i moguće odgovoriti u srednjoj školi, ali nitko se nije odlučio za ovaj odgovor što govori da su niži razredi već spremni za usvajanje ovakvih pojmova.

Slika 8: Grafički prikaz idealne dobi podučavanja o financijskoj pismenosti

Posljednja pitanja u upitniku odnose se na roditeljska mišljenja, stavove o mogućnostima financijske edukacije ponajprije za njih, ali i za njihovu djecu. Na pitanje o mogućnostima financijske edukacije za odrasle odnosno znaju li kakve su prilike za obrazovanje upravo o toj temi rezultiralo je različitim odgovorima. Odgovori koji su se najviše ponavljali su bili da takva vrste edukacije ne postoji i da su mogućnosti vrlo male, odnosno nikakve. Poneki odgovori su i bili da ih to ne zanima ili pak da nisu upućeni. Neki odgovori su bili da roditelje zanima takva vrsta edukacije i da bi ih trebalo biti što više u vidu tematskih radionica, seminara i slično. Upravo ovim odgovorima, analiza se pokazala vrlo uspješnom jer većina ljudi misli da nedostaje takav oblik edukacije u Hrvatskoj, ali i šire. Različite reklame i vijesti na pogrešan način prezentiraju sam pojam financijske pismenosti. Najzanimljiviji odgovori bili su na pitanje o tome bi li oni svojoj djeci osigurali kvalitetan sustav obrazovanja o financijskoj pismenosti od malih nogu. Najviše odgovora bilo je da bi željeli kako bi njihova djeca znala u budućnosti pametno raspolagati svojim novcem. Poneki odgovori bili su i da to djeci ne treba, da su premladi za takvo što te da su oni sami kao roditelji dovoljan primjer i praksa.

Zaključak

Cilj ovog rada bilo je istražiti mišljenja roditelja o nesvakidašnjem, ali vrlo važnom pojmu financijske pismenosti. Na temelju rezultata svi misle da financijski pismena osoba znači samo „dobro raspolagati novcem“. Međutim, iza ovog pojma krije se i puno odgovora. Biti financijski pismen nije samo znati raspolagati svojim financijama, već znati na koji način rasporediti novac, kako uštedjeti, koliko i na koji način trošiti, na što je pametno, a na što ne potrošiti zarađeni novac. Samim time roditelj je pravi primjer svome djetetu i on je prva osoba koja svojim likom i djelom upoznaje dijete s pojmom financijske pismenosti. Iako se djeci ovaj pojam doima neobičan kroz različite aktivnosti i radionice može postati vrlo jasan i na kraju zanimljiv. Nije cilj da se djecu uči o novcu, već da mu se približi vrijednost novca i njegova primjena u svakidašnjem životu.

Literatura

1. Barbić, D., & Lučić, A. (2018.). *Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu*. Zagreb: Narodne novine.
2. Braš Roth, M., Gregurović, M., Markočić Dekanić, A., & Ružić, D. (2014.). *PISA 2012: Financijska pismenost*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.
3. Brečić, R., & Filipović, J. (2016.). *Priručnik za male ekonomiste*. Zagreb: Naklada Ljevak.
4. Buijzen, M., Van Reijmersdal, E. A., & Owen, L. H. (2010). Introducing the PCMC model: an investigative framework for young people's processing of commercial media content. *Communication Theory*.
5. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga. (2018). *Edukativna brošura: Financijska pismenost*. Zagreb: HANFA. Dohvaćeno iz <https://www.hanfa.hr/>
6. Jinhee, K., & Swarn, C. (2018). Childhood Financial Socialization and Young Adult's Financial Management.
7. Lučić, A., Barbić, D., & Erceg, N. (2020). *Financial socialization of children: Using education to encourage lifetime saving*. Zagreb: Faculty of Economics and Business, University of Zagreb.
8. OECD. (30. rujana 1961.). *Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)*. Dohvaćeno iz Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development): <http://www.oecd.org/>
9. Primorac Krmpotić, M. (2020). Financijska pismenost - jedan od temelja poduzetničkog učenja. *Europska poslovna škola Zagreb*.
10. Ward, S., Wackman, D. B., & Wartella, E. (1977). *How children learn to buy: The development of consumer information- processing skills*. Sage.

Popis slika

SLIKA 1: MODEL ORGANIZACIJE PODRUČJA FINACIJSKE PISMENOSTI U KONCEPTUALNOM OKVIRU	3
SLIKA 2: FAKTORI U PROCESU SOCIJALIZACIJE DJETETA KAO POTROŠAČA.....	6
SLIKA 3: RAZGRANIČENJE FINACIJSKE EDUKACIJE	9
SLIKA 4: GRAFIČKI PRIKAZ ISPITANIKA PREMA SPOLU	16
SLIKA 5: GRAFIČKI PRIKAZ ISPITANIKA PREMA STUPNJU OBRAZOVANJA.....	17
SLIKA 6: GRAFIČKI PRIKAZ ISPITANIKA PREMA BROJU ČLANOVA U OBITELJI	17
SLIKA 7: GRAFIČKI PRIKAZ DOBI DJECE ISPITANIKA.....	18
SLIKA 8: GRAFIČKI PRIKAZ IDEALNE DOBI PODUČAVANJA O FINACIJSKOJ PISMENOSTI	21

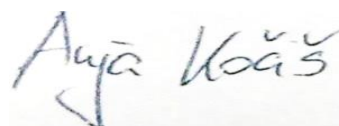
Kratka biografska bilješka

Zovem se Anja Kočiš i rođena sam 24.02.1999. u Čakovcu. Završila sam osnovnu školu u Nedelišću gdje i živim, a nakon toga upisala sam Ekonomsku i trgovačku školu u Čakovcu. Nakon srednjoškolskog obrazovanja upisala sam Učiteljski fakultet u Zagrebu, Odsjek u Čakovcu, redovni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Tijekom fakultetskog obrazovanja postala sam članica neprofitne organizacije „Prospirit“, a ubrzo i voditeljica programa i operativnih poslova. Također, radim i u dječjoj igraonici te se rekreativno bavim fitnessom.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

A handwritten signature in black ink, reading "Anja Kovač". The signature is written in a cursive style and is positioned above a horizontal line.

(vlastoručni potpis studenta)